

MONEDE GRECEȘTI DIN COLECȚIA NUMISMATICĂ A MUZEULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ ȘI ARHEOLOGIE CONSTANȚA

GABRIEL TALMAȚCHI

În dorința valorificării patrimoniului muzeului constănțean și a scoaterii în lumina științei pentru cei interesați de cercetarea și circulația monetară dobrogeană, am identificat în această colecție un număr de 20 de emisiuni grecești de mare importanță. Toate au făcut parte din colecții particulare (A. Ionescu, E. Buzea, C. Băcăoanu, V. Canarache, M. Oprescu), aparținătoare unor pasionați colecționari și ajunse pe diferite căi, de-a lungul timpului, la M.I.N.A. Constanța. Din păcate ele au un loc relativ de colectare (*passim-uri*), singurul lor indiciu de registru inventar fiind, de la caz la caz, Dobrogea – *passim*. Publicarea lor chiar în aceste condiții am considerat-o necesară, fiind vorba de tipuri monetare rare raportate la ținutul dintre Dunăre și Mare, ca de exemplu: Thasos, Dyrachium, Macedonia Prima, geto-dacice etc. Deși acestea sunt fără loc de descoperire, astfel de emisiuni mai apar totuși în Dobrogea. Astfel, piese de Thasos, originale sau imitații mai sunt cunoscute în Dobrogea, izolate, în partea de nord¹, sau în tezaure la Silistra², Ostrov³, Hârșova⁴, Măcin⁵ și Niculițel-Sarica⁶. Descoperirea lor, în special de-a lungul Dunării, la zona de contact dintre cele două maluri semnifica poate, maxima lor pătrundere într-un teritoriu dominat de forța economică și monetară a coloniilor grecești de pe litoralul de vest al Pontului Euxin, în același timp ele trădând și căile de pătrundere dinspre Muntenia pe baza

¹ E. Oberländer-Târnoveanu, *Pontica*, 11, 1978, p. 84, nr. 54 și 55.

² Th. Gerasimov, *Izvestija-Sofia*, 1959, nr. 22, p. 362-365; C. Moisil, *CAN*, 17, 1943, nr. 127-128, p. 156, nr. 2; S. Grămăticu, *Cercetări Numismatice*, 7, 1996, p. 23-26.

³ C. Moisil, *BSNR*, 17, 1922, nr. 41-42, p. 58, nr. 91; idem, *CNA*, 17, 1943, nr. 127-128, p. 156, nr. 1; B. Mitrea, *ED*, 10, 1945, p. 68, nr. 36, p. 113, nr. 113; E. Oberländer-Târnoveanu, *Pontica*, 11, 1978, p. 72, nota 71; I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 264, nr. 114.

⁴ B. Mitrea, *SCIVA*, 18, 1967, 1, p. 193, nr. 11.

⁵ *Ibidem*, p. 193, nr. 12.

⁶ E. Oberländer-Târnoveanu, *Peuce*, 8, 1977-1978, p. 144 și nota 9.

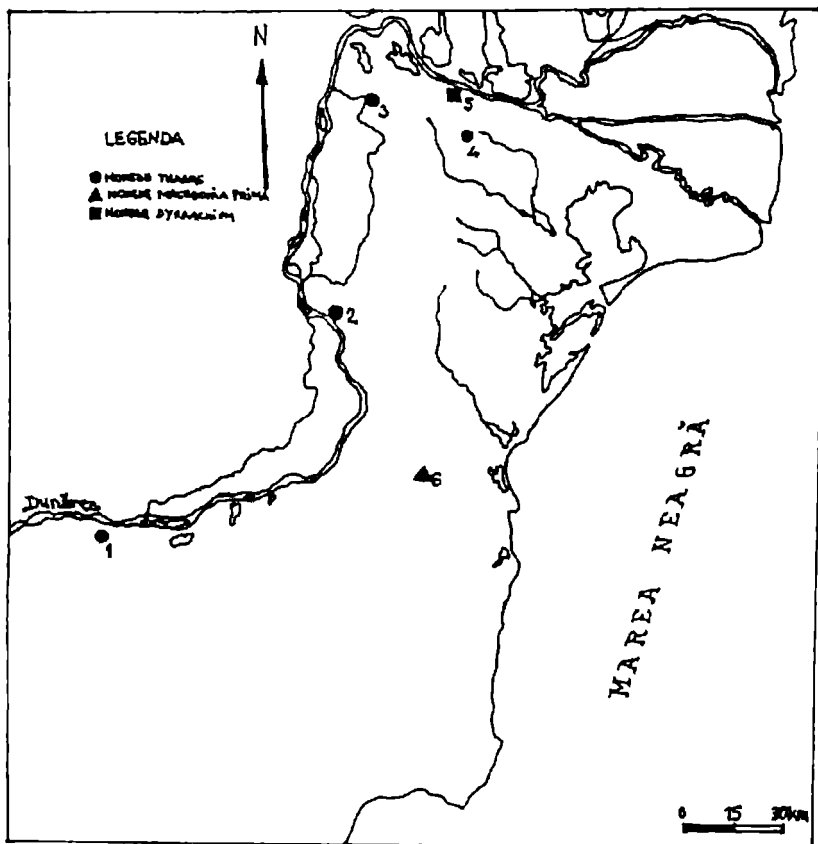

Fig. 1.

Descoperiri monetare de tip Thasos, Macedonia Prima și Dyrrachium în Dobrogea. 1. Silistra. 2. Hârșova. 3. Măcin. 4. Niculișel-Sarica. 5. Isaccea. 6. Murfatlar.

schimburilor comerciale geto-dacice⁷. La fel de rare sunt și emisiunile de tip Macedonia Prima și Dyrrachium. Pe lângă cele prezentate aici, pentru primul caz, mai avem o descoperire la Murfatlar⁸, iar pentru cel de al doilea Isaccea⁹.

⁷ În general pentru legăturile existente între cele două maluri ale Dunării geto-dacice (vezi V. Mihăilescu-Bârliba, *Memoria Antiquitatis*, 3, 1971, p. 193-207).

⁸ B. Mitrea, *Dacia*, NS, 1976, p. 2, 288, nr. 20; E. Oberländer-Târnoveanu, *Pontica*, I 1, 1978, p. 72, nota 72.

⁹ Idem, *Peuce*, 8, p. 84, nr. 56 (sunt și nr. 57 și 58 dar apar ca "nordul Dobrogei").

Pentru monedele geto-dacice, în Dobrogea, tot în zona celor două maluri ale Dunării, mai sunt cunoscute emisiuni de tipul Vârteju-București la Izvoarele¹⁰, Dunăreni¹¹ și Isaccea¹², tipul Măcin la Măcin¹³, Mahmudia¹⁴, Parcheș¹⁵, nordul Dobrogei¹⁶ și tezaurele de la Niculițel-Sarica¹⁷ și Niculițel-Bădila¹⁸, tipul Dumbrăveni la Constanța¹⁹ ca și tipul Adâncata-Mânăstirea la Cavarna²⁰ și Varna²¹.

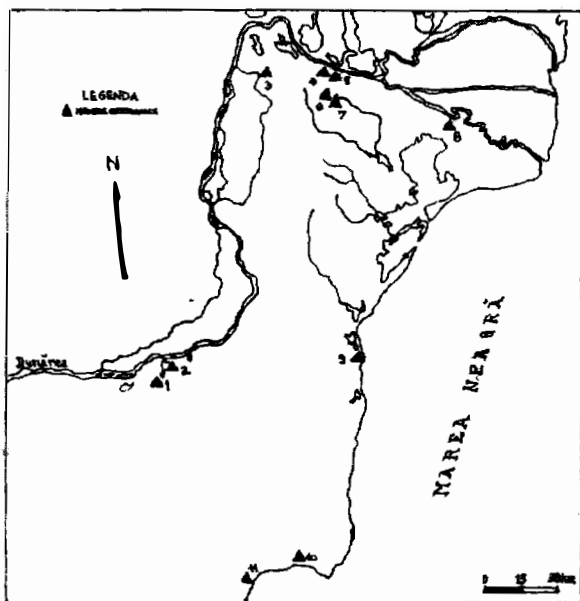

Fig. 2.

Descoperiri monetare geto-dacice în Dobrogea. 1. Izvoarele. 2. Dunăreni. 3. Măcin. 4. Isaccea. 5. Parcheș. 6. Niculițel-Bădila. 7. Niculițel-Sarica. 8. Mahmudia. 9. Constanța. 10. Cavarna. 11. Varna.

¹⁰ G. Talmațchi, *Trei monede geto-dacice descoperite pe malul drept al Dunării*, în *Cercetări Numismatice*, 8, 1997, (sub tipar).

¹¹ *Ibidem*.

¹² E. Oberländer-Târnoveanu, *op.cit.*, p. 147 și p. 149, nota 21.

¹³ *Ibidem*, p. 148, nr. 1.

¹⁴ *Ibidem*, p. 148, nr. 2.

¹⁵ *Ibidem*, p. 144, p. 148, nr.4.

¹⁶ *Ibidem*, p. 148, nr. 3.

¹⁷ *Ibidem*, p. 144, p. 149, nota 9.

¹⁸ *Ibidem*, p. 144, p. 149, nota 10.

¹⁹ *Ibidem*, p. 147, p. 149, nota 22.

²⁰ N. Mușmov, *IBAD*, 2, 1911, p. 281-282.

²¹ C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 209, 38.

În sfârșit, catalogul mai cuprinde patru emisiuni histriene, două din argint și două din bronz. Cele de argint corespund tipului „capete de tineri inversate”, iar cele de bronz tipurilor „cu roata” și „cu Atena”. Cu excepția ultimului, celelalte au cunoscut o largă răspândire în arealul dobrogean și nu numai, corespunzând unor etape importante din evoluția politică, militară, economică și comercială a coloniei milesiene Histria.

Nu putem încheia fără a sublinia, pe de o parte precaritatea localizării exacte a acestor piese, dar, pe de altă parte și completarea unor informații raportate la datele deja existente în privința unor emisiuni monetare și a prezenței lor geografice (în speță Dobrogea). După cum am mai menționat s-a dorit doar o aducere a lor în atenția cercetării numismatice, neîntrând în alte amănunte sau discuții legate de respectivele piese (răspândire, tipuri, datare etc.).

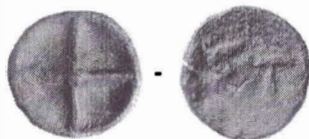
CATALOG

1. HISTRIA; autonomă; colecția particulară Rădoi Cosmin;
AR; 20,5x17,5 mm; 5,80 g; arhaică;
AV. Capetele celor doi tineri inversate (↑↓)
RV. Vultur pe delfin spre stânga; inscripția ΙΣΤΡ[ΙΗ]
Sub delfin ΔΙ; sub coada vulturului o globulă;
Pick, nr. 440; variantă?; Dobrogea-*passim*;

2. HISTRIA; autonomă; confiscare Poliția
Mangalia 1985;
AR; 18 mm; 6,68 g; nr. inv. MINAC 54576;
AV. Capetele celor doi tineri inversate (↑↓)
RV. Vultur pe delfin spre stânga; inscripția ΙΣΤΡΙΗ
Sub coada vulturului Φ;
Pick, nr. 412; Dobrogea-*passim*;

3. HISTRIA; autonomă; col. E. Buzea;
AE; 15 mm; 2,89 g; nr. inv. MINAC 56805;
Monedă „cu roata”; inscripția ΙΣΤ
Pick, nr. 531; Dobrogea-*passim*;

4. HISTRIA; pseudoautonomă; vechea colecție;

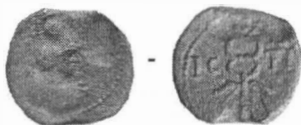
AE; 15 mm; 2,08 g; nr. inv. MINAC 21800;

AV. Bustul Atenei purtând coif cu cristă spre dreapta

RV. Caduceu înnaripat; inscripția IC TI

C. Preda, *SCN*, II, p. 113, nr. 5; variantă;

C. Preda, H. Nubar, *Histria*, III, p. 126, nr. 572; variantă; Dobrogea-*passim*; ADAMCLISI?

5. MACEDONIA PRIMA; vechea colecție;

AR; 31,2 mm; 16,6 g; nr. inv. MINAC 1619;

AV. Bust Arthemis

RV. Măciuca lui Herakles într-un cerc de spice

Inscripția MAKEΔONΩN/ΠPΩTHΣ

În câmp sus >ΑΡ; jos K ?

Dobrogea – *passim*;

6. DYRRACHIUM; col. A. Ionescu;

AR; 16 mm; 3,07 g; nr. inv. MINAC 54648;

AV. Vacă spre dreapta, cu vițel sugând, deasupra [ME] NISKOΣ

RV. Pătrat cu grădinile lui Alkineas

Inscripția ΔΥΡ | ΔΙΟ | ΝΙ

ΤΙΡ ΜΕΝΙΣΚΟΣ – ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

A. Maier, p. 23, nr. 201;

Dobrogea – *passim*;

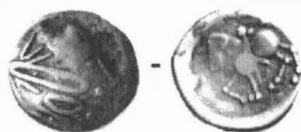
7. VÂRTEJU-BUCUREȘTI; col.

Băcăoanu;

AR; 23 mm; 7,26 g; ⚡ ; nr. inv. MINAC

1621;

AV. Capul lui Zeus schematizat, redat printr-o combinație de linii și ovale, spre dreapta;

RV. Cal schematizat, la trap spre stânga, cu piciorul din dreapta din față ridicat. Copitele apar ca globule, cu excepția piciorului dreapta spate unde apar două globule; Pe locul călărețului apar două globule;

C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 526, pl. XLII, nr. 7, doar că în loc de trei globule apar două pe revers;

Dobrogea-passim;

8. THASOS; col. A. Ionescu; imitație?

AR; 31 mm; 14,98 g; nr. inv. MINAC 54623; †; AV. Capul lui Dionyssos, cu părul strâns într-o torsadă ce formează un semicerc la ceafă; cununa de iederă are două frunze în sus și două frunze în jos; rozetele au 6 petale;

RV. ΗΡΑΚΛΕΟΙΥ/ΣΩΤΗΡΘΣ/ΟΑΣΙΩΝ

Legenda scrisă greșit prin inversarea și confundarea lui omicron cu theta; literele sunt globulate; măciuca lui Herakles are globule; apare sigla \mathfrak{M}

Dobrogea-passim;

9. THASOS; col. A. Ionescu;

AR; 31 mm; 16,19 g; nr. inv. MINAC 54624; ⚔; AV. Ca mai sus; cununa de iederă are trei frunze în sus și două frunze în jos; rozetele fiind șterse este dificil de identificat petalele și nr. lor;

RV. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ / [Σ]ΩΤΗΡΘΣ / [Θ]ΑΣΙΩΝ

Legenda pe alocuri șterasă; apare sigla \mathfrak{M} ; literele din paranteze sunt șterse;

Dobrogea-passim;

10. THASOS; col. Băcăoanu; imitație;

AR; 31 mm; 16,5 g; nr. inv. MINAC 666; †; AV. Ca mai sus; rozetele au 5 petale;

RV. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΑΤΗΡΘΣ/ΘΑΣΙΑΝ

Ca mai sus; apare sigla \mathfrak{M} .

Dobrogea-passim;

11. THASOS; col. V. Canarache;
AR; 35,5 mm; 15 g; nr. inv. MINAC 1614;
AV. Ca mai sus; rozetele au 4 petale;
RV. [H] ΠΑΚΛΕΟΥΣ / ΣΩΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ

Ca mai sus; fără siglă;

Dobrogea-*passim*;

12. THASOS; col. V. Canarache, imitație;
AR; 32,4 mm; 13,90 g; nr. inv. MINAC 1612; ⚧;
AV. Ca mai sus; rozetele au 5 petale;
RV. [HP] ΑΚΛΕΟΥ[Σ] / [ΣΩ] ΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ

Ca mai sus; apare sigla ⚧

Dobrogea-*passim*;

13. THASOS; col. M. Oprescu;
AR; 31 mm; 16,24 g; nr. inv. MINAC 1613; ⚧;
AV. Ca mai sus;
RV. ΗΡΑΚΛΕΟΥ[Σ] / [ΣΩΤΗΡΟΣ] / ΘΑΣΙΩΝ

Ca mai sus; apare sigla ⚧; literele din paranteze sunt șterse;

Dobrogea-*passim*;

14. THASOS; col. V. Canarache;
AR; 31,2 mm; 16,5 g; nr. inv. MINAC 1618; ⚧;
AV. Ca mai sus;
RV. [HPA] ΚΛΕΟΥΣ / ΣΩΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ

Ca mai sus; apare sigla ⚧; literele din paranteze sunt șterse;

Dobrogea-*passim*; Horia (jud. Constanța)?

15. THASOS; col. A. Ionescu;
AR; 32 mm; 14,93 g; nr. inv. MINAC 54625; ⚧;
AV. Ca mai sus;
RV. ΗΡΑΚΛΕΟ[ΥΣ] / ΣΩΤΗΡΟΣ / ΑΣΙΩ[Ν]

Ca mai sus; apare sigla ⚧; literele din paranteze sunt șterse;

Dobrogea-*passim*;

16. THASOS; col. V. Canarache; imitație;
AR; 32,5 mm; 13,9 g; nr. inv. MINAC 1617; †;
AV. Ca mai sus; rozetele au 6 petale;
RV. ΗΡΑΚΛΕΟΥ[Σ] / ΣΩΤΗΡΟΣ / [Θ]ΑΣΙΩΝ
Ca mai sus; apare sigla M .

Dobrogea-passim;

17. THASOS; col. M. Oprescu; imitație;
AR; 30,5 mm; 12,05 g; nr. inv. MINAC 1615; †;
AV. Ca mai sus; cununa de iederă are trei frunze sus și trei frunze jos;
rozetele au 6 petale;
RV. ΗΡΑΚΛΕ[Ο]Ι[ΥΣ] / [Σ] ΩΤΗΛΑΝ / ΘΑΣΙΩΝ
Ca mai sus; apare sigla HP ; apare I în plus

Dobrogea-passim;

18. THASOS; col. M. Oprescu; imitație;
AR; 31 mm; 12,53 g; nr. inv. MINAC 1611; †;
AV. Ca mai sus;
RV. ΗΡΑΚΛΕΟΙΣ / [Σ] ΩΝΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ
Ca mai sus; apare în legendă I în loc de Y; apare sigla M .

Dobrogea-passim;

19. THASOS; col. V. Canarache; imitație;
AR; 34 mm; 15,2 g; nr. inv. MINAC 1620; †;
AV. Ca mai sus;
RV. [HP]ΑΚΛΕΟΥΣ / [Σ] ΩΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ
Ca mai sus; la sfârșitul celui de al doilea cuvânt apar două globule,
ca și pe litera N de la sfârșitul celui de al treilea; apare sigla M

Dobrogea-passim;

20. THASOS; col. M. Oprescu;
AR; 34 mm; 16,13 g; nr. inv. MINAC 8025; κ ;
AV. Ca mai sus; rozetele au 7 petale;
RV. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ / ΣΩΤΗΡΟΣ / ΘΑΣΙΩΝ
Ca mai sus; apare sigla M .

Dobrogea-passim.

GRIECHISCHE MÜNZEN AUS DER NUMISMATIKSAMMLUNG
DES MUSEUMS FÜR NATIONALGESCHICHTE
UND ARCHÄOLOGIE

Der Verfasser präsentiert 20 Exemplare seltener Münzprägungen, die aus privaten Sammlungen stammen (A. Ionescu, E. Buzea, C. Băcăoanu, V. Canarache, M. Oprescu) und die im Laufe der Zeit ins Patrimonium des Museums von Constanța aufgenommen wurden. Die 20 Münzen sind: 4 histrianisch, 1 geto-dakisch, 13 von Thassos, 1 Makedonia Prima, 1 von Dyrrachium. Obwohl nur ungefähr lokalisiert (Dobroudtscha *passim*), ist ihre Veröffentlichung für eine Vervollständigung der Informationen und für ihr Verhältnis zu den schon bestehenden Nachrichten wichtig. Ebenfalls wird ihre geographische Anwesenheit besprochen, die im Falle der letzten 4 Typen im Gebiet zwischen Donau und Schwarzen Meer eine besondere Seltenheit ist.